

**TRƯỜNG ĐẠI HỌC VĂN HOÁ HÀ NỘI
KHOA VĂN HÓA HỌC**

BẠCH THỊ MAI

**TU THIỀN CỦA PHẬT - MỘT LOẠI HÌNH
SINH HOẠT VĂN HÓA MỚI CỦA GIỚI
TRẺ**

**(qua khảo sát Trung tâm dưỡng sinh Côn
Sơn, thị xã Chí Linh, tỉnh Hải Dương)**

NGƯỜI HƯỚNG DẪN KHOA HỌC: THS. LÊ THỊ KIM LOAN

HÀ NỘI - 2013

LỜI CẢM ƠN

Để nghiên cứu và thực hiện thành công đề tài “**Tu thiền cửa Phật – một loại hình sinh hoạt văn hóa mới của giới trẻ**”, tôi xin được bày tỏ lòng biết ơn chân thành đến quý thầy cô cùng toàn thể các bạn, các anh, chị đã quan tâm, giúp đỡ và theo sát tôi trong thời gian qua.

Trước tiên, tôi xin được gửi lời tri ân sâu sắc đến Ths. Lê Thị Kim Loan, giảng viên trực tiếp hướng dẫn và cũng là người có công lao lớn nhất trong việc giúp tôi hoàn thành khóa luận này.

Tôi xin được gửi lời cảm ơn đến các thầy cô trong và ngoài khoa Văn hóa học đã không ngừng truyền thụ cho tôi vốn kiến thức, kinh nghiệm và những góp ý để tôi có thể hoàn thành nghiên cứu này.

Xin gửi lời biết ơn đến cô Dung – Giám đốc trung tâm dưỡng sinh Côn Sơn cùng ban tổ chức khóa tu đã cung cấp tư liệu, đồng thời tạo mọi điều kiện có thể để tôi được tham gia, tiếp cận, khảo sát và hoàn thành khóa luận trên.

Xin được gửi lời cảm ơn đến các sư thầy, sư cô trong khóa tu tại Trung tâm dưỡng sinh Côn Sơn, đặc biệt là sư thầy Pháp Hảo đã đóng góp những ý kiến quý báu giúp tôi hoàn thành khóa luận này.

Cuối cùng, xin được gửi lời cảm ơn chân thành tới những người thân trong gia đình và tất cả bạn bè đã luôn ủng hộ, động viên, giúp đỡ tôi cả về điều kiện vật chất cũng như tinh thần trong suốt quá trình học tập và thu thập tài liệu để hoàn thành khóa luận này.

Tuy đã cố gắng hết sức nhưng do sự hạn chế về thời gian, kiến thức, cũng như kinh nghiệm thu thập tài liệu và nghiên cứu khoa học, bản thân lại là sinh viên khóa đầu của khoa Văn hóa học nên khóa luận không thể tránh khỏi sự thiếu sót. Kính mong quý thầy cô cùng toàn thể các bạn góp ý, bổ sung để khóa luận của tôi được hoàn thiện hơn nữa. Tôi xin hoan hỷ tiếp thu và gửi lời cảm ơn sâu sắc đến mọi người!

Hà Nội, ngày 05 tháng 05 năm 2013

Người viết

Bạch Thị Mai

MỤC LỤC

	Trang
MỞ ĐẦU	8
NỘI DUNG	15
Chương 1: MỘT SỐ VẤN ĐỀ VỀ LỊCH SỬ - VĂN HÓA LIÊN QUAN ĐẾN HOẠT ĐỘNG TU THIỀN CỦA PHẬT CỦA GIỚI TRẺ	15
1.1. Một số khái niệm	15
1.1.1. Khái niệm “Tu thiền”	15
1.1.2. Khái niệm “Giới trẻ”	19
1.1.3. Khái niệm “Sinh hoạt văn hóa”	24
1.2. Đạo Phật và đường lối tu thiền	27
1.2.1. Lược sử hình thành và phát triển của đạo Phật	27
1.2.2. Đường lối tu thiền của Phật giáo	35
Tiểu kết	44
Chương 2: THỰC TRẠNG HOẠT ĐỘNG TU THIỀN CỦA PHẬT CỦA GIỚI TRẺ TẠI CÔN SƠN, CHÍ LINH, HẢI DƯƠNG	45
2.1. Giới thiệu tổng quan về trung tâm dưỡng sinh Côn Sơn	47
2.1.1. Vị trí địa lý.....	48
2.1.2. Cảnh quan kiến trúc.....	50
2.1.3. Mục đích, tôn chỉ hoạt động.....	51
2.2. Thực trạng hoạt động tu thiền của giới trẻ tại Côn Sơn, Chí Linh, Hải Dương	53
2.2.1. Những quy định chung	53
2.2.2. Các hình thức tu thiền	57
2.2.3. Kết quả thực tiễn	76
Tiểu kết	85

Chương 3: ĐÁNH GIÁ TÁC ĐỘNG, KHUYẾN NGHỊ VÀ GIẢI PHÁP QUẢN LÝ HOẠT ĐỘNG TU THIỀN CỦA PHẬT	87
3.1. Đánh giá tác động	87
3.1.1. Tác động tích cực.....	87
3.1.2. Tác động tiêu cực.....	91
3.2. Khuyến nghị và giải pháp quản lý hoạt động tu thiền của Phật	93
3.2.1. Dự báo xu hướng	93
3.2.2. Một số khuyến nghị và giải pháp.....	93
KẾT LUẬN	97
TÀI LIỆU THAM KHẢO.....	100
PHỤ LỤC	102

MỞ ĐẦU

1. LÝ DO CHỌN ĐỀ TÀI

Ngày nay, những hoạt động tôn giáo – tín ngưỡng dường như đang có xu hướng phục hồi và phát triển song song với hoạt động kinh tế - xã hội. Điều này cho thấy rằng, đời sống của đa số cư dân ngày càng được cải thiện và nâng cao, con người không chỉ cần chăm lo, đảm bảo về đời sống vật chất mà cả đời sống tinh thần.

Công nghiệp hóa, hiện đại hóa kéo theo các vấn nạn như: Ô nhiễm môi trường, cạn kiệt tài nguyên, sức khỏe con người bị đe dọa, nhiều bệnh nan y xuất hiện, tình trạng thất nghiệp, phá sản, cạnh tranh gay gắt, phân hóa giàu nghèo, hạnh phúc gia đình, ma túy, mại dâm... Những khó khăn, bế tắc đầy rẫy khiến cuộc sống của con người trở nên bất an, khủng hoảng, họ sống vội vã, xô đẩy, bon chen, giành giật lợi ích cá nhân, ngày càng bị suy đồi, xuống dốc về đạo đức, nhân cách và đánh mất dần các giá trị *chân, thiện, mỹ*. Mặt khác, công nghiệp hóa, hiện đại hóa khiến con người nhận ra tầm quan trọng của việc thay đổi tư duy, lối sống, sự cần thiết của việc trang bị kỹ năng sống, đồng thời tìm mọi cách cân bằng cuộc sống cho mình. Bên cạnh việc tập khí công dưỡng sinh, yoga, tham gia hoạt động giải trí, câu lạc bộ, các sinh hoạt văn hóa – xã hội thì “*tu thiền cửa Phật*” là một loại hình sinh hoạt văn hóa mới, vừa có tác dụng chữa bệnh và tự chữa bệnh (tinh thần và thể chất), vừa có tác dụng giáo dục nhân cách, lối sống cho con người, đặc biệt cần thiết cho một bộ phận lớn giới trẻ hiện nay.

Phật giáo là một tôn giáo điển hình, gắn bó và đồng hành cùng dân tộc, rất gần gũi với người dân Việt Nam nói riêng, người dân Châu Á nói chung. Bên cạnh những hạn chế không đáng nói thì quan niệm về thế giới, quan niệm nhân sinh, tinh thần hướng thiện và diệt khổ cùng nhiều pháp môn tu tập trong đạo Phật rất phù hợp với tâm thức người dân Việt, đạo Phật dễ dàng được chấp nhận và đi sâu vào đời sống tâm linh. Không những vậy, Phật giáo đang có sự chuyển mình trong xã hội hiện đại. Một ví dụ điển hình là sự thay đổi quan

niệm về năm giới tân tu (*Không sát sanh, Không trộm cắp, Không tà dâm, Không nói dối, Không dùng chất gây nghiện*) trong giáo luật thành: *Bảo vệ sự sống, Hạnh phúc chân thực, Tình thương đích thực, Lắng nghe và ái ngữ, Nuôi dưỡng và trị liệu.*

Giới trẻ là một tập hợp những cá thể trẻ trung, năng động, là thành phần quan trọng của xã hội, là lực lượng chủ chốt trực tiếp xây dựng và bảo vệ Tổ quốc. Tuy nhiên, giới trẻ hiện nay đang gặp rất nhiều vấn đề về tâm lý, sinh lý, học tập, định hướng nghề nghiệp, công việc, các mối quan hệ xã hội, xây dựng gia đình, truyền thông với cha mẹ (nhấn mạnh đến tính thông điệp)... Nhận rõ điều này, nhiều bậc phụ huynh đã giáo dục con em mình bằng hình thức đăng ký khóa học tu thiền dài ngày tại chùa nhân dịp nghỉ hè. Họ hi vọng tính triết lý, tinh thần hướng thiện có trong đạo Phật sẽ giúp bọn trẻ “*tu tâm dưỡng tính*”, phát triển một cách toàn diện. Xuất phát từ nhu cầu cuộc sống, từ thực trạng xã hội, Trung tâm dưỡng sinh Côn Sơn cùng hàng loạt các trung tâm, cơ sở tu thiền đã ra đời, chủ trương đưa khóa tu trở thành một trong nhiều hoạt động chính của tổ chức mình.

Từ cuối thế kỷ XX, người Phương Tây đã bắt đầu chú ý tới Thiền và rất đông người, nhất là giới trẻ và giới trí thức đã tìm tới để học hỏi, thực tập, vận dụng pháp môn Thiền vào cuộc sống. Có thể nói, trong thời đại mới và thế kỷ mới, tiện nghi vật chất không đủ để làm ra hạnh phúc, khoa học không thể tháo gỡ toàn bộ những sầu khổ ưu tư và thắc mắc của con người nên họ phải nương nhờ cửa Phật nói riêng, các tôn giáo khác nói chung nhằm tạo dựng một đời sống tâm linh vững chắc. Đạo Phật và sự thực tập Thiền hiện đang đáp ứng cho đông đảo quần chúng về những nhu yếu đó. Đạo Phật có khả năng đi đôi với tinh thần khoa học, hợp tác với khoa học trong lĩnh vực khám phá những sự thực tâm linh. Bằng chứng là tại trường *Đại học Y khoa Harvard* đã mở ra *Viện Tâm/Thân Y Khoa (Mind/Body Medical Institute)*, viện này đã hoạt động khoảng 35 năm và đang tiến hành nghiên cứu, truyền dạy, áp dụng Thiền vào việc chữa trị. Điều đó càng khẳng định: Thế giới đang đi vào một kỷ nguyên y khoa mới mà chúng ta

có thể gọi là y khoa nhất tâm, trong đó tâm thức cộng đồng đóng một vai trò chữa trị hoặc hoại diệt rất lớn. Cũng trong giai đoạn y khoa này, việc chữa trị cho người bệnh không chỉ phụ thuộc vào sự tu học của nhiều người mà còn của cả bác sĩ, bác sĩ cũng cần phải biết thiền tập và có kinh nghiệm thiền tập thì mới có thể trở thành bác sĩ giỏi trong thời đại mới của y khoa.

Theo tư tưởng nhà Phật, con người sinh ra với bản chất là khổ và lúc nào cũng cần tình yêu thương. Phật giáo là tôn giáo có khả năng diệt khổ và đem đến tình yêu thương cho mọi loài. Vì vậy, chúng sinh còn thì đạo Phật vẫn còn. Đặc biệt, việc giảng dạy pháp môn Thiền kết hợp cùng nhiều pháp môn khác được trình bày dưới đây sẽ phần nào nói rõ hơn vai trò của đạo Phật trong xã hội hiện đại. *“Sống tỉnh thức là một lối sống rất văn hóa và để sống một lối sống có văn hóa chúng ta cần phải thiền, thiền là sự trở về theo dõi hơi thở, an trú, ý thức được phút giây hiện tại. Pháp môn Thiền cùng nhiều pháp môn, hình thức tu tập trong khóa tu đã và đang muốn hướng tới điều này. Đó là sống một trạng thái tỉnh thức.”* (Sư thầy Thích Chân Pháp Vĩnh)

Thực tập Thiền có thể ở bất cứ nơi đâu, không chỉ tại chùa, thiền viện mà còn tại gia đình hay khi đi trên đường phố. Thiền là cánh cửa để bước tới hạnh phúc chân thực và điều đó phụ thuộc rất nhiều vào các yếu tố khách quan và phụ thuộc không ít đến sự an lạc, sự sống trong tỉnh thức của mỗi cá nhân. Từ lâu, Thiền đã trở thành một pháp môn rất thực tiễn và rất dễ thực tập. Đặc biệt, ngày nay Thiền là món ăn không thể thiếu trong đời sống tinh thần của giới trẻ.

Khóa tu là phương tiện đưa Thiền tập đến gần mọi người, mọi tầng lớp, khóa tu cũng như một sự minh chứng rằng: đạo Phật nói riêng, các hoạt động tín ngưỡng – tôn giáo nói chung luôn luôn có chỗ đứng trong xã hội hiện đại. Tính triết học, bác học, giáo lý, tinh thần hướng thiện và diệt khổ luôn luôn cần thiết và có tác dụng, ứng dụng trong xã hội hiện nay.

Bản thân đã tham dự bốn khóa tu, tôi nhận thấy những lợi lạc mà tu thiền của Phật đem lại là rất lớn. Tuy nhiên, để *“tu thiền của Phật”* hoạt động mang

tính hệ thống, phát huy tốt vai trò của mình thì cần có sự nghiên cứu nghiêm túc để đưa ra những giải pháp định hướng và quản lý phù hợp.

Những hạn chế, bất cập một xã hội hiện đại đem lại cộng với sự xuất hiện các khóa tu, tác dụng của Thiền tập và nhiều pháp môn, triết lý trong đạo Phật khiến tôi quyết định chọn **“Tu thiền cửa Phật – một loại hình sinh hoạt văn hóa mới của giới trẻ”** là đề tài khóa luận của mình.

2. TÌNH HÌNH NGHIÊN CỨU

Phật giáo là một tôn giáo lớn, đã và đang được quan tâm nghiên cứu một cách toàn diện về lịch sử, giáo lý, kinh điển, giáo phái. Phật giáo trở thành đối tượng nghiên cứu của nhiều lĩnh vực như tâm lý học, triết học, chính trị học, lịch sử học, dân tộc học, khảo cổ học, xã hội học, âm nhạc học, văn học, nghệ thuật học, đặc biệt là văn hóa học.

Có rất nhiều sách, khóa luận tốt nghiệp, luận văn thạc sĩ, tiến sĩ trong và ngoài nước viết về đạo Phật, nghiên cứu về đạo Phật và chỉ ra tác động của Phật giáo đối với cộng đồng dưới nhiều góc độ khác nhau. Có thể kể đến nhóm các công trình sau đây:

Tài liệu nghiên cứu về Phật giáo nói chung và các dòng thiền nói riêng gồm: Andre Bareau với *Các bộ phái Phật giáo tiểu thừa* (Pháp Hiền dịch); Kimura Taiken với tác phẩm *Nguyên Thủy Phật giáo tư tưởng luận* (Thích Quảng Độ dịch); Lưu Vô Tâm với tác phẩm *Phật học khái lược*; Trần Đức Tuấn với *Đi dọc dòng sông Phật giáo*; Phạm Hữu Dung với *Cõi Ta Bà – Thế giới quan Phật giáo*; Chính Trung với tác phẩm *Đắc nhân tâm theo phong cách Phật giáo*; Pháp sư Giác Nhiên với cuốn *Pháp môn tọa thiền*; Thích Nhất Hạnh với tác phẩm *Trái tim mặt trời*; Đại sư Trí Khải với *Pháp yếu tu tập tọa thiền chỉ quán* (dịch giả Thích Thanh Từ); Hòa thượng Thích Thanh Từ với cuốn *Thiền tông Việt Nam cuối thế kỷ XX v.v..*

Tài liệu nghiên cứu tác động của Phật giáo đối với cộng đồng nói chung và đối với giới trẻ nói riêng gồm: *Hãy tự mình thấp đuốc lên mà đi*, *Bốn phương pháp đưa đến hạnh phúc* của Hòa thượng Thích Minh Châu; *Phật giáo*

– *phương thức sống của con người* do Phước Nguyễn dịch; Luận án Tiến sĩ Triết học: “*Ảnh hưởng của đạo đức Phật giáo trong đời sống đạo đức của xã hội Việt Nam hiện nay*” - tác giả Tạ Chí Hồng; Luận văn Thạc sĩ Tôn giáo học “*Ảnh hưởng của giáo luật Phật giáo trong giáo dục đạo đức thanh niên Việt Nam hiện nay*” – tác giả Hoàng Văn Nam và “*Ảnh hưởng của Phật giáo đến văn hóa dân gian Việt Nam*” – tác giả Dương Quang Điện...

Ngoài ra, trên một vài tạp chí như: *Tạp chí Nghiên cứu Tôn giáo*, *Tạp chí Công tác Tôn giáo* và nhiều tạp chí khác cũng đăng tải nhiều bài viết về đạo Phật.

Nhìn chung, những công trình kể trên đều thiên về nghiên cứu lịch sử hình thành Phật giáo, nguồn gốc ra đời, tư tưởng, giáo lý, một số công trình nghiên cứu vai trò và tác động của Phật giáo với thanh niên song chưa có công trình nào nghiên cứu về sự tác động của các khóa tu thiền của Phật đối với giới trẻ hiện nay. Vì vậy, đây là một công trình nghiên cứu mang tính mới.

3. MỤC ĐÍCH VÀ NHIỆM VỤ NGHIÊN CỨU

3.1. Mục đích nghiên cứu

Trên cơ sở lý luận kết hợp với khảo sát thực tiễn tại Trung tâm dưỡng sinh Côn Sơn, khóa luận muốn làm rõ thực trạng tổ chức khóa tu và tham gia khóa tu của giới trẻ, những tác động của “*tu thiền của Phật*”, dự đoán xu hướng tham gia khóa tu của giới trẻ, từ đó khẳng định “*tu thiền của Phật*” đã, đang và sẽ là một loại hình sinh hoạt văn hóa mới không thể thiếu của giới trẻ.

3.2. Nhiệm vụ nghiên cứu

Thứ nhất: Khóa luận khái quát một số vấn đề chung về đạo Phật, đường lối tu thiền của Phật giáo và những nội dung cơ bản về giới trẻ, đặc điểm tâm sinh lý giới trẻ.

Thứ hai: Trình bày thực trạng hoạt động tu thiền của Phật của giới trẻ tại Trung tâm dưỡng sinh Côn Sơn, Chí Linh, Hải Dương.

Thứ ba: Đánh giá tác động của khóa tu nói riêng, của Phật giáo nói chung, dự đoán xu hướng tham gia khóa tu của giới trẻ, từ đó đưa ra kiến nghị

và giải pháp nhằm định hướng và quản lý, tổ chức và duy trì các khóa tu một cách hiệu quả.

4. ĐỐI TƯỢNG, PHẠM VI NGHIÊN CỨU

4.1. Đối tượng nghiên cứu: Pháp môn thiền và những tác động của nó đối với giới trẻ hiện nay.

4.2. Phạm vi nghiên cứu: Trung tâm dưỡng sinh Côn Sơn, thị xã Chí Linh, tỉnh Hải Dương.

5. CƠ SỞ LÝ LUẬN VÀ PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU

5.1. Cơ sở lý thuyết

Khóa luận được nghiên cứu trên cơ sở vận dụng các lý thuyết về văn hóa, đạo Phật và giới trẻ. Đồng thời, khóa luận cũng tiếp thu những công trình nghiên cứu trong và ngoài nước về Phật giáo cũng như giới trẻ hiện nay.

5.2. Phương pháp nghiên cứu

Khóa luận sử dụng các phương pháp nghiên cứu như nghiên cứu văn bản học, quan sát tham dự, phỏng vấn định tính kết hợp với phân tích, tổng hợp, đối chiếu và so sánh.

6. ĐÓNG GÓP CỦA KHÓA LUẬN

Khóa luận muốn làm rõ thực trạng tham gia khóa tu của giới trẻ, đánh giá tác động của khóa tu (mới xuất hiện gần đây) đối với giới trẻ thông qua pháp môn tu tập chủ đạo là Thiền. Đồng thời nhấn mạnh rằng: “*Tu thiền của Phật*” nói riêng, các hoạt động tín ngưỡng – tôn giáo nói chung đều là những sinh hoạt tinh thần thuộc về văn hóa. Từ đó, dự đoán xu hướng, đưa ra kiến nghị và giải pháp nhằm định hướng và quản lý, duy trì, phát triển một cách hiệu quả các khóa tu, các hoạt động tu thiền.

Hi vọng, khóa luận sẽ là một tư liệu gợi mở, có thể giúp ích cho những công trình nghiên cứu khoa học kế tiếp. Đặc biệt là những công trình nghiên cứu về văn hóa – tín ngưỡng – tôn giáo.

7. BỐ CỤC KHÓA LUẬN

Ngoài phần Mở đầu, Kết luận, Tài liệu tham khảo, Phụ lục, Khóa luận được bố cục thành 3 chương:

Chương 1: Một số vấn đề về lịch sử - văn hóa liên quan đến hoạt động tu thiền cửa Phật của giới trẻ

Chương 2: Thực trạng hoạt động tu thiền cửa Phật của giới trẻ tại Côn Sơn, Chí Linh, Hải Dương

Chương 3: Đánh giá tác động, kiến nghị giải pháp định hướng và quản lý hoạt động tu thiền cửa Phật

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Trần Bình (2008), *Dân tộc học đại cương* (Tập bài giảng), Hà Nội
2. Thích Nhất Hạnh (2009), *Nẻo về của ý*, Nxb. Văn hóa Sài Gòn.
3. Thích Nhất Hạnh (2009), *Phép lạ của sự tỉnh thức*, Nxb. Văn hóa Sài Gòn.
4. Thích Nhất Hạnh (2009), *Trái tim mặt trời*, Nxb. Văn hóa Sài Gòn.
5. Thích Nhất Hạnh (2011), *Đường xưa mây trắng*, Nxb. Thời đại.
6. Nguyễn Duy Hinh (1991), *Tư tưởng Phật giáo Việt Nam*, Nxb. Khoa học Xã hội, Hà Nội.
7. Madisyn Taylor (2013), “Chánh niệm hành – đi bộ có ý thức”, *Tuyển tập Tri thức Phật giáo*, số 06, tr 87 – 94.
8. Hồ Chí Minh (1995), *Hồ Chí Minh toàn tập – tập 3*, in lần 2, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội.
9. Hoàng Văn Nam (2010), *Ảnh hưởng của giáo luật Phật giáo trong giáo dục đạo đức thanh niên Việt Nam hiện nay*, Luận văn Thạc sĩ Tôn giáo học, lưu tại thư viện Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn.
10. Pháp sư Giác Nhiên (2005), *Pháp môn tọa thiền – một quyển sách quý*, Nxb. Thành phố Hồ Chí Minh.
11. Lê Đức Phúc (2009), *Bài giảng Tâm lý học văn hóa*, Nxb. Đại học Quốc gia Hà Nội.
12. Lê Mạnh Thát (1999), *Lịch sử Phật giáo Việt Nam, tập 1*, Nxb. Thuận Hóa, Huế.
13. Trần Ngọc Thêm (2001), *Tìm về bản sắc văn hóa Việt Nam*, Nxb. Thành phố Hồ chí Minh.
14. Trần Đức Tuấn (2009), *Đi dọc dòng sông Phật giáo*, Nxb. Văn nghệ.

15. Tulku Thondup, Nguyễn Văn Nghệ dịch (2010), *Chết an bình – Tái sinh hỷ lạc*, Nxb. Tôn giáo.

16. Viện Ngôn ngữ học – Trung tâm Từ điển học (2005), *Từ điển Tiếng Việt*, Nxb. Đà Nẵng.

17. Trần Quốc Vượng (Chủ biên), Tô Ngọc Thanh, Nguyễn Chí Bền, Lâm Mỹ Dung, Trần Thúy Anh (2008), *Cơ sở văn hóa Việt Nam*, Nxb. Giáo dục.

18. Nguyễn Thanh Xuân (2009), *Một số tôn giáo ở Việt Nam*, Nxb. Tôn giáo, Hà Nội.

19. Hoàng Tâm Xuyên chủ biên (2012), *10 tôn giáo lớn trên thế giới*, Nxb. Chính trị Quốc gia – Sự thật, Hà Nội.

20. Nhóm, trang mạng xã hội facebook như: *Thực hành thiền, Thiền và cuộc sống, Hình ảnh khóa tu.*

21. *Các trang Web:*

- http://www.tamly.com.vn/home/?act=News-Detail-s-11-1709-Tim_hieu_khai_niem_thanh_nien.html
- <http://tangthuphathoc.net/tacgia/htthanhtu/gioithieuduongloituthiencuapg.htm>
- <http://daolamnguoivn/news/70k4n147/GIoI-THIeU-duoNG-LoI-TU-THIeN-CuA-PHaT-GIaO.htm>
- <http://www.budsas.org/uni/u-vbud/vbthn099.htm>